

3. A GYAKORLATSZERZÉS CSATORNÁI

3.1. DIÁKMUNKA

GRESKOVICS BORI & SCHARLE ÁGOTA

A pályakezdő fiatalok számára általában hosszabb ideig tart, amíg megtalálják első munkahelyüket, és megkötik első munkaszerződésüket (*Pastore–Zimmermann, 2019*). Ez több tényezővel is magyarázható. Egyrészt, a pályakezdők általában kevésbé gyakorlottak az álláskeresésben, és kevesebb olyan ismerősük van, aki érdemben tudja őket segíteni a megfelelő munkahely megtalálásában, mint azoknak, akik már több éve dolgoznak. Másrészt, kevés munkatapasztalattal rendelkeznek, így a munkáltatók számára nagyobb kockázatot jelent az alkalmazásuk, különösen, ha a várható termelékenységük a (garantált) minimálbér körül vagy az alatt van. Ugyanakkor, ha sokáig nem találnak állást, az tartósan ronthatja későbbi munkapiaci lehetőségeiket is. Ezért különösen fontos felmérni azokat a munkavégzési formákat, ahol a tanulás közben vagy az iskola befejezése után munkatapasztalatot szerezhetnek. A nappalin tanuló diákok az iskola által biztosított kereteken kívül is dolgozhatnak a tanulás mellett: ebben az alfejezetben ennek elterjedtségét vizsgáljuk meg a a KSH munkaerő-felméréseinek adatai alapján.

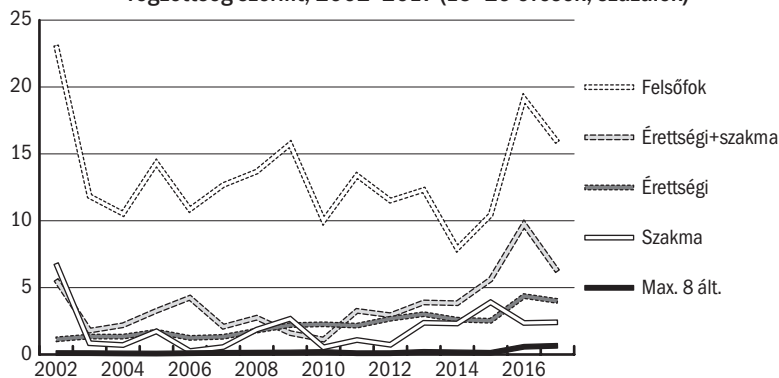
A diákmunka, mivel időt vonhat el a tanulástól, nem feltétlenül javítja a későbbi munkavállalási esélyeket. A nemzetközi szakirodalom szerint azonban a tanítási időn kívül, szünetekben, illetve kevés óraszámban vállalt munka, valamint a tanulmányokhoz kapcsolódó területen végzett munka kevésbé csökkenti a tanulási teljesítményt, és egyes becslések szerint javítja a később elhelyezkedési esélyeket (*Neyt és szerzőtársai, 2018*).

A tanulás melletti munkát vállalók aránya európai összehasonlításban hagyományosan alacsony Magyarországon (*Bajnai és szerzőtársai, 2008, 73. o.*). A 2003 és 2010 közötti időszakban a nappalin tanuló 15–29 éves népesség 1 százaléka, az ezt követő években 1,5 százaléka dolgozott, és a legutóbbi években is 3 százalék alatt maradt a tanulás mellett dolgozók aránya. A diákmunka csak azoknak a körében gyakoribb, akik már megszerezték első felsőfokú végzettségüket, de még ebben a speciális (az összes nappalin tanuló 2 százalékát kitevő) körben is csak 10–15 százalék a munkát vállalók aránya (*3.1.1. ábra*). Az érettségi után továbbtanulók az első diploma megszerzése előtt ritkán vállaltak munkát: ebben a körben alig 2–3 százalék a dolgozók aránya.

A tanulás melletti munkavállalás 2011 után lassú emelkedést mutat, különösen az érettségig adó szakképzés után tovább tanuló körében (*3.1.1. ábra*). A nemek között nem találunk jelentős különbségeket a diákmunka elterjedtségében (*3.1.2. ábra*). Az első diploma után továbbtanuló fiatal nők 2010 előtt nagyobb arányban dolgoztak, mint a férfiak, 2010 és 2016 között azonban

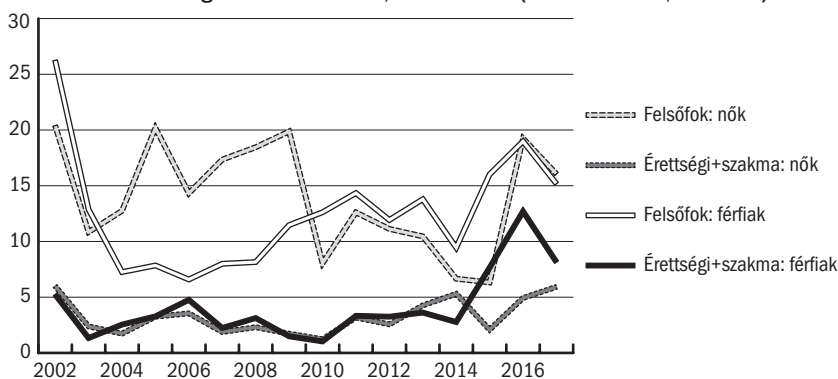
visszaesett a tanuló nők munkavállalása, míg a férfiaké nőtt, így a nemek közötti eltérés minimálisra csökkent.

3.1.1. ábra: Nappali tanulmányok mellett dolgozók aránya a már befejezett végzettség szerint, 2002–2017 (15–29 évesek, százalék)

Forrás: Saját számítás a KSH munkaerő-felmérés alapján.

3.1.2. ábra: Nappali tanulmányok mellett dolgozók aránya a befejezett iskolázottság és nemek szerint, 2002–2017 (15–29 évesek, százalék)

Forrás: Saját számítás a KSH munkaerő-felmérés alapján.

Az iskolát elhagyó fiatalok, bár kevesen rendelkeznek munkatapasztalattal, ez a tapasztalat az esetek többségében (az elmúlt 10 év átlagában 81 százalék) kapcsolódik a tanult szakmájukhoz, ami megkönnyítheti a munkába állást.¹ A KSH munkaerő-felmérése elvileg lehetővé tenné ennek részletesebb vizsgálatát, ha összevetnénk az iskola elhagyása utáni munkapiaci kimeneteket a korábban dolgozók és nem dolgozók körében. A tanulás mellett munkát vállalók alacsony aránya azonban azt is jelenti, hogy a munkaerő-felmérés mintájába egy-egy negyedévben nagyon kevés, alig 150–200 diákmunkás kerül be. Ha a dolgozó diákok körét tovább szűkítjük azokra, akik éppen befejezték az iskolát (2017-ben ez a nappalin tanulók 18 százalékát jelenti), a megfigyelések száma néhány tucatra csökken. Az alacsony elemszám miatt

¹ Geel-Backes-Gellner (2012) például a svájci diplomás pályakövető felmérés alapján azt találta, hogy csak a tanultakhoz kapcsolódó területen végzett részidős munkának van pozitív hatása a későbbi munkába állásra és bérekre.

így nem tudjuk megvizsgálni, hogy hogyan hat az iskola melletti munkavállalás a végzés utáni elhelyezkedésre.

Előfordulhat, hogy a diákmunkát a lakossági felmérések pontatlanul mérik, különösen az otthonuktól távol tanulók esetében, mivel ilyenkor a tanuló általában nincs jelen a kérdezéskor, és a kérdőívre válaszadó családtag nem biztos, hogy tud az iskola melletti munkáról, különösen, ha az alkalmi jellegű. Ez a hibaforrás ellenőrizhető, ha összevetjük a dolgozók arányát azokban az esetekben, ahol a nappalin tanuló diák maga válaszolt a kérdőívre azokéval, ahol más családtag volt a válaszadó. A magukról válaszolók körében másfél-kétszeres arányban találtunk dolgozókat, de még ezek az arányok is alacsonyak (a vizsgált években átlagosan a teljes tanulói népesség 3 százaléka), és a különbség részben abból is adódhat, hogy ebben a körben nagyobb a szülőkötől már külön élő fiatalok aránya, akiknek vélhetően nagyobb szükségük van munkajövedelemre.

A 2000 és 2016 között készült, kifejezetten a 15–29 éves korosztályra szűkített nagymintás lakossági adatfelvételek szerint is alacsony a tanulás mellett dolgozók aránya, bár a felsőoktatásban tanulók körében a 2012 előtti mérések folyamatos emelkedést mutattak (Szócs, 2014).² A 2016. évi felmérés szerint az első diploma után tovább tanulók 35 százaléka, míg a középfokú végzettséggel rendelkező tanulók 13,5 százaléka dolgozott (Szanyi-F.–Susánszky, 2018). Az előbbi szám jóval nagyobb, míg az utóbbi hasonló ahhoz, amit a munkacé-erő-felmérés alapján számítottunk, de egyik sem éri el a más európai országokban megfigyelt mértékeket.

2 Szócs (2014) összefoglalása szerint az Ifjúság 2000-felvételben még csak 3–5 százalék, a 2008-as felvételben az egyetemisták 11 százaléka dolgozott rendszeresen a tanulás mellett.

Hivatkozások

- BAJNAI BLANKA–HÁMORI SZILVIA–KÖLLŐ JÁNOS (2008): *A magyar munkaerőpiac néhány vonása – európai tükörben*. Megjelent: *Fazekas Károly–Köllő János* (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör*, 2008. MTA KRTK KTI, Budapest, 15–86. o.
- GEEL, R.–BACKES-GELLNER, U. (2012): Earning while learning. When and how student employment is beneficial. *Labour*, Vol. 26. No. 3. 313–340. o.
- NEYT, B.–OMEY, E.–VERHAEST, D.–BAERT, S. (2018), Does student work really affect educational outcomes? A review of the literature. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 33. No. 3. 896–921. o.
- PASTORE, F.–ZIMMERMANN, K. F. (2019): *Understanding school-to-work transitions*. *International Journal of Manpower*, Vol. 40. No. 3. 374–378. o.
- SZANYI-F. ELEONÓRA–SUSÁNSZKY PÁL (2016): Iskolapadból a munkaerőpiacra – magyar fiatalok karrierpályaszakaszainak elemzése. Megjelent: *Székely Levente* (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében*. Magyar Ifjúság Kutatás, Kutatópont Kft.–Enigma 2001 Kiadó–Médiaszolgáltató Kft., Budapest, 207–230. o.
- SZÓCS ANDOR (2014): *Aktív fiatalok a munkaerőpiacon*. Megjelent: *Szabó Andrea* (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. *Belvedere Meridionale – MTA TK PTI*, Budapest – Szeged, 252–260. o.